

ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ

**НАУКОВІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ
УДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ, ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ
ТА СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ**

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

(ЗА РЕДАКЦІЄЮ В. Я. ПЛАКСІЄНКА)

ПОЛТАВА 2018

УДК 657: 33.025.12: 336.221
НЗ4

Рекомендовано до друку Вченою радою Полтавської державної аграрної академії (протокол № 15 від 03 квітня 2018 р.)

Рецензенти:

Вакульчик О. М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування Університету митної справи та фінансів

Зінченко О. А., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Шмиголь Н. М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування Запорізького національного університету

НЗ4 Наукові та прикладні аспекти удосконалення бухгалтерського обліку, економічного контролю та системи оподаткування : [колективна монографія] / за заг. ред. В.Я. Плаксієнка. – Полтава: , 2018. – 362 с.

ISBN

колективній монографії розкрито теоретичні та прикладні основи організації бухгалтерського обліку в сучасних умовах господарювання; досліджено сучасний стан та напрями удосконалення бухгалтерського обліку в галузях економіки з урахуванням зарубіжного досвіду; проаналізовано проблеми розвитку контролю та системи оподаткування. Видання передбачене для науковців і практиків у сфері бухгалтерського обліку, керівників і спеціалістів управлінських структур, здобувачів закладів вищої освіти.

©Колектив авторів, 2018

©Полтавська державна
аграрна академія

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА (В. Я. Плаксієнко, д.е.н., професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, Полтавська державна аграрна академія).....	7
РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	9
1.1. Обліково-аналітичний супровід управління формуванням відносин в процесі матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств (В. Я. Плаксієнко, д.е.н., професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, Полтавська державна аграрна академія, Т. М. Саванчук, старший викладач кафедри обліку, аудиту та УФЕБ Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет).....	9
1.2. Проблеми стандартизації принципів управлінського обліку (Т. Г. Маренич, д.е.н., професор, Л. А. Поливана, к.е.н., доцент, Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. П. Василенка).....	24
1.3. Теоретичні засади людського капіталу як об'єкта обліку (Н. В. Бондарчук, д.держ.упр., професор кафедри обліку, аудиту та УФЕБ, Дніпровський державний аграрно-економічний університет).....	37
1.4. Дискусійні аспекти відображення емфітевзису в системі обліку господарюючого суб'єкта (Н. А.Канцедал, к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку Полтавська державна аграрна академія).....	46
1.5. Теоретичні та практичні аспекти обліку грошових коштів (М. В. Єрмолаєва, к.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку, Полтавська державна аграрна академія).....	58
1.6. Проблемні аспекти обліку розрахунків з персоналом та напрями його вдосконалення в бюджетній установі (О. М. Губарик, к.е.н., доцент кафедри обліку, аудиту та УФЕБ, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет).....	68

1.7. Управлінський аспект обліку фінансових результатів на підприємстві (О. В. Чернецька, к.е.н., доцент кафедри обліку, аудиту та УФЕБ, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет).....	78
1.8. Переоцінка основних засобів: бухгалтерський облік та відображення у фінансовій звітності (Ю. М. Грибовська, к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, Полтавська державна аграрна академія).....	88
1.9. Аналіз ІТ – інфраструктури бухгалтерських програмних продуктів України (К. В. Черненко, к.е.н., старший викладач кафедри бухгалтерського обліку, Полтавська державна аграрна академія).....	98
1.10. Удосконалення облікової практики збутових операцій (А. Ж. Сакун, к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування, Херсонський державний аграрний університет).....	109
1.11. Удосконалення політики підприємств щодо методів обліку і контролю розрахунків (С. В. Коваль, к.е.н., доцент, О. В. Круковська, к.е.н., доцент, Херсонський державний аграрний університет).....	122
1.12. Обліково-правове забезпечення діяльності сімейних фермерських господарств (С. В. Скрипник, к.е.н., доцент, Херсонський державний аграрний університет).....	133
1.13. Невиробничі витрати діяльності: обліковий і управлінський аспект (Т. М. Остапенко, к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, О. М. Остапенко, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту, Полтавська державна аграрна академія).....	146
РОЗДІЛ 2. НАУКОВІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ.....	161
2.1. Економічний контроль управлінських рішень у системі забезпечення стійкого розвитку підприємства (І. Б. Хома, д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, Національний університет «Львівська політехніка»).....	161

2.2. Аудит фінансових результатів: цільова спрямованість та особливості алгоритмізації (І. М. Назаренко, д.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет).....	173
2.3. Аналітична складова економічного контролю фінансових результатів суб'єктів малого підприємництва (С. В. Тютюнник, к.е.н., доцент, доцент кафедри організації обліку та аудиту, Полтавська державна аграрна академія).....	184
2.4. Удосконалення управління грошовими потоками підприємства в системі економічного контролю (Ю. М. Тютюнник, к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічних досліджень, Полтавська державна аграрна академія).....	195
2.5. Оцінка ризиків підприємницької діяльності (О. В. Єгорова, к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії та економічних досліджень, М. С. Тютюнник, здобувач вищої освіти, Полтавська державна аграрна академія).....	206
2.6. Організація внутрішнього контролю у банку (О. Є. Нездойминога, к.е.н., доцент, доцент кафедри організації обліку та аудиту, О. Г. Красота, к.е.н., доцент, доцент кафедри організації обліку та аудиту, Полтавська державна аграрна академія).....	216
2.7. Фінансові санкції в системі контролю (Т. В. Мокієнко, к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, Полтавська державна аграрна академія).....	234
2.8. Контролінг стратегії розвитку економічного потенціалу підприємства (А. І. Орехова, к.е.н., Сумський національний аграрний університет).....	243
2.9. Контроль розрахункових операцій із соціального страхування та економічна безпека бюджетних установ і підприємств (К. А. Пилипенко, к.е.н., доцент, доцент кафедри організації обліку та аудиту, Полтавська державна аграрна академія).....	253

РОЗДІЛ 3. НАУКОВІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ.....	266
3.1. Вплив оподаткування на економічну діяльність агропромислового виробництва (О. О. Томілін, д.е.н., професор кафедри фінансів і кредиту, Полтавська державна аграрна академія).....	266
3.2. Сучасний стан та перспективи вдосконалення фіскальної компоненти землекористування аграрних підприємств (О. В. Назаренко, к.е.н., доцент кафедри економічного контролю та аудиту, Сумський національний аграрний університет).....	275
3.3. Податковий механізм та облікове забезпечення справляння єдиного податку групи 4 (О. Г. Пономаренко, к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, Полтавська державна аграрна академія).....	286
3.4. Податок на доходи фізичних осіб як складова податкової системи України (О. В. Лега, к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, Л. В. Яловега, к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку, Т. Б. Прийдак, к.е.н., старший викладач кафедри бухгалтерського обліку, Полтавська державна аграрна академія).....	297
3.5. Спеціальний режим оподаткування і страхування як фактори нівелювання загроз фінансової безпеки розвитку сільського господарства (Є. С. Подаков, к.е.н., доцент, О. С. Пристемський, Херсонський державний аграрний університет).....	323
3.6. Розвиток оподаткування суб'єктів малого бізнесу в Україні та країнах ЄС (І. В. Шепель, к.е.н., доцент, Херсонський державний аграрний університет).....	339

3.5. Спеціальний режим оподаткування і страхування як фактори нівелювання загроз фінансової безпеки розвитку сільського господарства

контексті забезпечення фінансової безпеки розвитку сільського господарства потребує уваги роль оподаткування і страхування діяльності як інструмент зниження негативного впливу можливих загроз. Аналізуючи стан страхового ринку України виявлено, що протягом досліджуваного періоду знижуються показники страхування сільськогосподарської продукції, а саме: кількість заключних договорів страхування, площа застрахованих сільськогосподарських земель, обсяг зібраної страхової премії. З 2017 року скасовано спеціальний режим оподаткування для сільськогосподарських товаровиробників.

Вважаємо, що саме податкові пільги і страхування як один із факторів розвитку економіки сприяє нівелюванню загроз фінансової безпеки сільського господарства, виступаючи показниками ефективного функціонування економічної системи через механізми соціального захисту, посилення інвестиційної привабливості, покращенням діяльності господарюючих суб'єктів. Особливо сільське господарство потребує страхування діяльності для забезпечення фінансової безпеки. Міжнародний досвід застосування механізмів страхового захисту, який ефективно використовується у сільському господарстві, підтверджує, що страхування стимулює посилення фінансової безпеки шляхом боротьби із природно-кліматичними факторами. Існуюча вітчизняна страхова система сільського господарства знаходиться на етапі активного становлення: трансформуються принципи, цілі, завдання, механізми.

З 1998 року згідно Наказу Президента України «Про підтримку сільськогосподарських товаровиробників» в нашій країні було запропоновано спеціальний режим оподаткування для сільськогосподарських товаровиробників, який передбачав нарахування та сплату фіксованого сільськогосподарського податку та певні пільги відносно нарахування та сплати податку на додану вартість.

Фіксований сільськогосподарський податок було

запроваджено відповідно до розпорядження Президента України від 1 грудня 1998 року з метою зупинення спаду, стабілізації і нарощування агропромислового виробництва, забезпечення продовольчої безпеки держави. Введення цього податку сприяло зменшенню податкового тиску на виробника сільськогосподарської продукції. Разом з тим Закон передбачив суттєве спрощення механізму нарахування та сплати податків, оскільки фіксований сільськогосподарський податок замінив чотири податки та вісім зборів.

Запровадження ФСП в Україні, без сумніву, мало низку позитивних моментів: зниження податкового навантаження на сільськогосподарських товаровиробників; зростання рівня сплати податкових платежів; спрощення механізмів нарахування, обліку розрахунків та сплати податків; стабілізація бази оподаткування та оптимізація строків сплати; створення умов оподаткування, за яких відсутня мотивація до приховування результатів господарювання тощо.

Проте, аналіз наукових праць з проблем оподаткування свідчить, що ФСП з початку його запровадження і до останнього часу не виконував притаманну йому функцію, не сприяв стимулюванню розвитку товаровиробників. З огляду на стан галузі в кінці 90-х років такий крок виправдовував себе. Але через часті зміни в законодавстві накопичився цілий ряд недоліків.

Одним із прогалин з часів запровадження ФСП - платники в разі перевищення ними обсягів реалізації покупних товарів, робіт та послуг за рік 25 % від їх валового доходу, лише з наступного року переходять на загальну систему оподаткування. Така норма Податкового кодексу України не лише дозволяє але

стимулює використання цього спеціального режиму прямого оподаткування холдингами з метою формування «законних» схем ухилення від сплати значної частини податків. Спрощеною системою користуються не тільки фінансово стійкі господарства, а й ті, що отримують збитки (що є досить поширеною ситуацією в сільському господарстві особливо у формуваннях тваринницького спрямування).

Недосконалою є база грошової оцінки угідь. Основною проблемою існуючого підходу визначення бази оподаткування,

отже і розміру фіксованого сільськогосподарського податку, є недосконалість методики розрахунку вартості сільськогосподарських земель, її розмір залежить від показників, що відображають продуктивність землі, а саме: ґрунтової родючості, технологічних властивостей ґрунту та місця розташування об'єкта оцінки. Як відомо з економічної теорії, величина доходу, одержуваного господарюючим суб'єктом, отже, його здатність до сплати податку залежить від багатьох факторів. Найважливішим із них є забезпеченість необхідними для цього економічними ресурсами: природними, трудовими, капіталом, досягненнями науки й техніки, підприємницькою здатністю. Оскільки все податкове навантаження перекладено на землю, то і порушується принцип справедливості в оподаткуванні.

Окрім вищезазначених вад фіксованому сільськогосподарському податку притаманні й інші погрішності, зокрема:

- розширення тіньового ринку оренди землі (без належного оформлення договірних відносин та сплати відповідних податків),

- виплата заробітної плати (у конвертах, без сплати належних соціальних внесків);

- стрімке зростання податкового навантаження на економіку через виключення зі складу ФСП внесків в пенсійний фонд та фонди соціального страхування (на сьогодні – сплату ЄСВ на загальних засадах).

З 1 січня 2015 року запроваджено збільшення фіксованого сільськогосподарського податку (ФСП) щонайменше у 5,6 разів. Тобто, якщо раніше ФСП (0,15%) брався від нормативної грошової оцінки одного гектару сільськогосподарських угідь, проведеної за станом на 1 липня 1995 року, то тепер він враховує щорічний коефіцієнт індексації. Якщо за нормативною оцінкою 1995 року ФСП в середньому складав близько 6 гривень за гектар, тепер він складає близько 31 гривні. В цілому по країні обсяги сплати фіксованого сільськогосподарського податку зростають, а отже і зростають доходи місцевих бюджетів. Поряд з тим зросло і податкове навантаження на аграрні підприємства.

Вважаємо, що діюча практика застосування ФСП не відповідає сучасним інтересам розвитку українського села. ФСП відіграв позитивну роль у перші роки реформування, але з часом перестав виконувати покладену на нього функцію.

Треба зазначити, що фіксований сільгосподаток фактично було трансформовано в єдиний податок. Так сільгоспвиробники, яких доля сільськогосподарського товаровиробництва за попередній рік дорівнює або перевищує 75% відносяться до 4 групи платників Єдиного податку.

Отже, виходячи з наведених міркувань, функції єдиного прямого податку на даному етапі може взяти на себе земельний податок, який має той самий об'єкт оподаткування, що й нинішня спрощена. Саме цей податок, на нашу думку, і варто залишити як єдиний прямий податок. Це має стосуватися тих сільськогосподарських підприємств, які відповідатимуть встановленим критеріям (зокрема, критерію 75 %).

Виходячи з статистичних даних за останні роки динаміка обсягів експортної валютної виручки в абсолютних показниках, засвідчує трансформації в структурі експорту України.

Так питома вага чорних й кольорових металів та виробів з них скоротилася з 45,0 % у 2006 р. до одного з найнижчих значень 29,6 % у 2014 р. Натомість продовольчі товари та сировина для їх виробництва зросли з 13,0 % у 2006 р. до найвищих 28,8 % у 2013 р. та 33,0 % у 2014 р. Україна втрачає обсяги експорту в частині продукції хімічної промисловості; машин, устаткування, транспортних засобів та приладів. Виявлена тенденція з огляду на воєнні геополітичні обставини у стосунках з РФ буде посилюватися. Відтак державна підтримка сільськогосподарської галузі через податкові стимули набуває особливої актуальності та значущості.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що сільське господарство у країнах ЄС отримує значну підтримку із бюджету через субсидії. Водночас з огляду на корупційну складову при їх розподілі в Україні механізм підтримки через видатки бюджету не став високоефективним. Відтак більш ефективним став механізм підтримки через податкові пільги: спеціальний режим ПДВ та фіксований сільськогосподарський податок. Останній з 01.01.2015 р. податковою реформою

трансформовано в 4-ту групу платників єдиного податку, а його ставки збільшено як мінімум - втричі. Меморандумом України з МВФ передбачено поширення дії загального режиму оподаткування ПДВ на весь сільськогосподарський сектор із січня 2016 р. у відповідності до міжнародної практики. Реалізація означеного у Меморандумі заходу призвела до зростання податкового навантаження на аграрний сектор, знизила його рентабельність, може суттєво позначитися на його інвестиційній привабливості. Відтак прогнозовано знизяться обсяги продукції та валютної виручки як основної експортної галузі національної економіки. Посівна кампанія здійснюється в умовах високої вартості кредитних ресурсів, здороження імпортованих посівних та паливно-мастильних матеріалів. В результаті, наприклад, комерційні виробники овочів в Україні у 2017-2018 р. можуть зібрати найменший урожай за останні 5-7 років через скорочення виробничих площ, викликаного зростанням витрат на посівну кампанію і догляд за плантаціями. Відтак критично важливим постає обачне реформування механізмів податкового регулювання та спроб збереження спеціального режиму оподаткування ПДВ у сфері сільського господарства. Необхідно відзначити, що Коаліційною угодою учасників коаліції депутатських фракцій Верховної Ради України VIII скликання було передбачено збереження до 01.01.2018 р. чинної системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, визначеної Податковим кодексом України, і відшкодування ПДВ при експорті сільськогосподарської продукції.

Діючий уряд продовжує політику так званої «податкової реформи» запропонованої урядом Яценюка, яка є нищівною для сільського господарства країни.

2017 році спеціальний режим оподаткування для сільськогосподарських товаровиробників був скасований. Ініційоване Міністерством фінансів на вимогу МВФ скасування спеціального режиму оподаткування ПДВ для аграріїв, насамперед, негативно впливає на розвиток малого і середнього агробізнесу, неминуче призведе до негативних соціально-економічних наслідків як для виробників, так і для села в цілому.

новітній історії України аграрії вже мають досвід роботи на загальній системі оподаткування: більше 90% збиткових підприємств і мільйони гектарів необроблених сільськогосподарських угідь. І тільки завдяки тому, що держава кінці 1990-х - початку 2000-х років вдалася до радикальних заходів, прийнявши цілий ряд законодавчих актів, спрямованих на підтримку сільськогосподарського виробництва, село вдалося частково реанімувати. Але, разом з тим на селі ще дуже багато невирішених та проблемних питань.

А от реалізація прийнятих Верховною Радою України протягом 2014-2015 рр. змін до податкового законодавства не сприяла розв'язанню проблем. Навпаки, ускладнила їх. Запропонований законодавцями порядок перерахунку коштів на спеціальні рахунки та до бюджету сум ПДВ істотно ускладнив адміністрування цього податку, у разі збільшив готівкові розрахунки та зловживання з відшкодуванням експортного ПДВ. Експериментувати над цілою галуззю неприпустимо. Такі явища безпосередньо впливають на фінансову безпеку сільськогосподарських підприємств. Розробка нової системи оподаткування для аграрного сектора вимагає ретельного та виваженого підходу, повинна базуватися на кращому світовому досвіді. Це може бути введення знижених ставок ПДВ на сільськогосподарську продукцію і продовольчі товари, як практикують деякі європейські країни. Податкові зміни обов'язково повинні супроводжуватися фінансово-економічним обґрунтуванням та моделюванням впровадження на прикладі конкретних сільськогосподарських підприємств.

країні глибока економічна криза спровокована з однієї сторони війною, а з іншої - відсутністю системних реформ протягом багатьох років. Уряд активно шукає гроші для наповнення бюджету. Разом з тим, у цих пошуках чомусь обмежується лише короткостроковим плануванням наслідків і монетарними засобами, де в основі прийняття рішень лежить один принцип - взяти більше грошей за рахунок збільшення надходжень від податків.

Для обґрунтування збільшення податкового тиску, активно використовуються засоби масової інформації і політики, де розміщаються піарні матеріали про підприємців, "які не

бажають платити”. Під цей каток міфотворчості потрапив і український агросектор. Лише протягом останнього року вийшло кілька великих публікацій про те, як “великі агрохолдинги наживаються на спеціальному режимі ПДВ”. Такі матеріали покликані виправдати рішення парламентарів про скасування спеціального режиму ПДВ для аграрних виробників підвести громадськість до думки, що уряд забирає у багатих для того, щоб допомогти бідним.

Реальність є зовсім іншою. Жодна кризова економіка у світовій практиці не вирішила своїх проблем за рахунок збільшення податків. В умовах, коли в країні один з найвищих показників рівня корупції (за рейтингом Transparency International ми посідаємо 142 позицію), одні з найгірших умов для ведення бізнесу (96 за рейтингом Світового банку Doing Business) та одні з найнижчих доходів населення, очевидно потрібно починати із створення умов для бізнесу, а не з підвищення податкового тиску.

Аграрний бізнес в Україні ніколи не мав значної державної підтримки. Цим ми дуже відрізняємося від Європи - де аграрне виробництво переважно дотаційне, та США і Канади - де є розвинута система кредитної підтримки аграрного бізнесу. Якщо у світі агробізнес працює використовуючи приблизно 10-15 % власних коштів і 85-90% кредитних під стабільно низький відсоток на рівні 2-3 % річних, то в Україні кардинально протилежна ситуація. Аграрії змушені покладатися виключно на себе.

Держава не могла давати великі дотації і не могла забезпечити аграрний сектор кредитними коштами. Тому і були створені механізми податкових пільг. Серед них і спеціальний режим адміністрування ПДВ. Саме він дозволяв аграріям хоча б частково зберігати оборотні кошти і вкладати їх у бізнес. Завдяки цим інструментам Україна і сформувала потужний аграрний сектор, який вивів нас на перші позиції за експортом пшениці, кукурудзи, ріпаку, соняшника. У 2014 аграрний сектор став основою економіки України і економікою №1 - створивши разом із суміжними галузями 27 % ВВП і давши третину валютних надходжень.

Очевидно, що в умовах кризи треба йти шляхом зменшення

податкового тиску, а надходження до бюджету зростуть за рахунок збільшення економічної активності. Цим шляхом пройшли більшість реформаторів.

протилежному напрямку наслідки будуть більш ніж плачевні. Скасування спеціального режиму ПДВ вдарило, у першу чергу, не по великих виробниках. Вони мають якийсь запас міцності, і щонайменше зможуть знайти кошти за кордоном. Хоча і великому бізнесу буде набагато важче конкурувати на світових ринках.

У першу чергу, непродумана податкова політика вдарить по малих і середніх виробниках. Завдасть удару по тваринництву і молочарству, яке й так ледве стоїть на ногах. Лише за приблизними підрахунками з галузі “виминуть” 19 млрд.грн обігових коштів. Більше 100 тис.чоловік можуть втратити роботу, а кілька десятків тисяч підприємств припинять своє існування.

Вже наступного року країна може втратити не лише податкові надходження від зниклих підприємств, але й валютні надходження від експорту. Більше того існує реальна загроза соціального бунту, коли людям просто не буде чого їсти. У перспективі, навіть, якщо через кілька років з’являться ресурси для розвитку агросектору і держава почне давати допомогу на рівні з Європою, ми втратимо час і нам знадобляться десятки років, щоб хоча б гарантувати власну продовольчу безпеку за рахунок власного виробництва, не говорячи вже про те, щоб заробляти якісь кошти.

Іншим наслідком може бути зростання тіньового сектору економіки. На сьогодні він складає більше 40 %, але вже в поточному році може сягнути 70 %. Тоді уряду буде ще важче отримати гроші у бюджет.

Страхування ризиків сільськогосподарського виробництва у світі є важливим елементом системи фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських виробників. Страхова система АПК є регулятором процесів соціально-економічного розвитку в аграрному секторі, її завдання полягає не тільки в захисті майна в момент настання страхового випадку і відшкодуванні безпосереднього збитку, але й в усуненні інших порушень – непрямих збитків, що виникли в результаті

знищення чи ушкодження майна, яке є власністю або предметом майнових прав застрахованого. Таким чином, метою страхування, як дієвого регулятора страхової системи АПК, є не тільки охорона майна, але і забезпечення умов для гармонійного розвитку галузі. Можна виділити ряд чинників, які актуалізують необхідність сільськогосподарського страхування: високий ступінь ризиків агропромислового виробництва; низький рівень розвитку сільськогосподарського страхування; зміни політики державної підтримки сільськогосподарських підприємств у зв'язку зі вступом України у СОТ; зарубіжний досвід страхування сільськогосподарських ризиків. стимулювання інвестицій у сільськогосподарське виробництво.

Узагальнення численних наукових джерел та офіційних документів дозволяє скласти систематизований перелік сільськогосподарських ризиків, що визначають специфіку галузі. Ці ризики характерні для всіх країн, у національній економіці яких функціонує аграрний сектор. Можна виділити наступні ризики:

Природні ризики;

Ризики самовідтворення;

Ризики сезонності агровиробництва;

Ризики нерівномірності кругообігу оборотних коштів агропідприємств у зв'язку з сезонністю виробництва (ризики неотримання позикового фінансування);

Ризики меншої ефективності сільськогосподарського виробництва в порівнянні з іншими галузями економіки;

Ризики низької конкурентоспроможності сільгоспвиробництва і ризики неможливості для агропідприємств на рівних брати участь у міжгалузевій та міжнародній конкуренції;

Ризики більш повільного впровадження науковотехнічних інновацій порівняно з промисловістю;

Ризики неадекватного, нешвидкого, консервативного реагування на мінливі умови ринку, трансформацію попиту на продукцію: ризики природної обмеженості сільськогосподарських угідь при необхідності збільшення випуску продукції; ризики тривалості відтворювального циклу (для створення нового плодоносного саду – більше п'яти років,

виращування дійного стада – понад три роки, нового винограднику – більше 3 років і т.п.);

Ризики обмеженої привабливості сільськогосподарського виробництва для інвесторів, обумовлені вищезгаданими особливостями, а також високою капіталоємністю і енергоємністю сільськогосподарського виробництва.

Для інвесторів ясний той факт, що сільське господарство – галузь з практично неможливим відтоком капіталу, тобто вартість виходу з інвестицій удвічі перевищує вартість входу.

Зазначені вище ризики дають найбільш об'єктивну характеристику особливостей галузі, які найбільш значимо проявляються в умовах ринкової економіки при вільній конкуренції і недостатньому регулюванні державою. Таким чином, підприємницький ризик сільськогосподарського товаровиробника набагато вище, ніж та ж категорія ризику в промисловості. Він зумовлений набагато більшим обсягом об'єктивних ризикових обставин, що залежать від стихійних сил природи. Причому мистецтво протистояння природному середовищу в значній мірі залежить від того, як на суб'єктивному плані будуть вирішуватися проблеми самого сільськогосподарського виробництва, його ефективності і продуктивності.

Отже, страховий захист майнових інтересів у сільському господарстві має ряд особливостей, пов'язаних із сезонністю виробництва, високою залежністю продуктивності від природно – кліматичних та погодних умов, великою територіальною розосередженістю основного засобу виробництва – землі, чутливістю об'єктів страхування до хвороб та епідемій у тваринництві, а також шкідників у рослинництві. Головна мета страхової діяльності полягає в задоволенні суспільної потреби в надійній страховому захисті, який відповідатиме загальноприйнятим нормам фінансової стійкості. Ступінь досягнення цієї мети і визначає ефективність страхової діяльності.

Відповідно, для забезпечення фінансової безпеки розвитку сільського господарства сучасна страхова система повинна базуватися на таких головних принципах: - добровільність; - зацікавленість сільгоспвиробника; - ризик-менеджмент; -

багатоваріантність продуктової лінійки; - стимулювання ефективних сільгоспвиробників; - рівний доступ до отримання субсидій з боку сільгоспвиробників; - збалансованість; - прозорість і налагодженість системи перерахування субсидій; - створення надійної і багаторівневої системи страхового захисту; обов'язковість інституту незалежної експертизи. В основу системи андеррайтингу та врегулювання збитків у сільськогосподарському страхуванні повинна бути покладена незалежна експертиза, яка покликана знизити число спірних випадків і підвищити довіру між страховиками і страхувальниками.

Крім того потребує уваги забезпечення цінової конкурентоспроможності підприємств сільського господарства, яка через підписання угоди про асоціацію з ЄС опинилась у зоні небезпеки, а тому негативно впливає на стан фінансової безпеки розвитку сільського господарства в цілому. Для сільського господарства конкурентоспроможність - це забезпечення оптимального співвідношення між обсягами виробництва і реалізації продукції, його ресурсним потенціалом, платоспроможності й інвестиційної привабливості підприємства, посилення стійкості до природних і економічних ризиків приватного господарювання. Одним із важелів розподілу доходів і підвищення ефективності сільськогосподарської галузі, зокрема, виробництва екобезпечної аграрної продукції, як відомо, виступає ціна, що представляє собою грошовий вираз вартості товару і на етапі виходу продукції з виробництва формується на основі дії закону вартості. Механізм ціноутворення можна визначити, як сукупність взаємопов'язаних процесів формування та змін ціни під впливом багатьох економічних й інших факторів, викликаних діяльністю різноманітних господарських суб'єктів. Об'єктом регулювання в механізмі ціноутворення виступає система цін і певні їх види, а також система методів, що діють на спосіб формування та співвідношення їх рівнів. Механізм регулювання ціноутворення визначається застосуванням різних методичних підходів для встановлення економічно-обґрунтованої ціни для об'єктів ціноутворення, використання певних видів цін із метою прискорення збуту й реалізації

цінової політики підприємства.

Значні коливання цін, розходження у кон'юнктурі з розвиненими країнами свідчать про відсутність усталеного ринкового ціноутворення на сільськогосподарську продукцію та ринкових механізмів вирівнювання і регулювання цін. Йдеться насамперед про механізми, які забезпечують прозорість купівлі-продажу продукції та об'єктивність встановлення цін на основі вільного зіставлення попиту і пропозиції на ринку, недопущення адміністративного втручання у цю сферу. Найефективнішими способами тут є біржова, оптова і оптово-роздрібна торгівля. Порівняння цін такої торгівлі та інших форм збуту продукції свідчить про їх серйозні відхилення. Найефективнішим методом вирівнювання цін є форвардна і ф'ючерсна торгівля основними видами продукції, яка поки що не набула поширення в Україні.

Відповідно, значний вплив на фінансову безпеку розвитку сільського господарства здійснює ціновий диспаритет, який існує на аграрному ринку України. Порушуючи баланс ефективної еволюції фінансово-економічної системи країни, даний фактор негативно впливає на якість надходження грошових ресурсів підприємствам галузі, а тому знижує фінансові показники господарюючих суб'єктів. Зважаючи на масштабність даного питання, вирішення його знаходиться у компетенції державних органів, що зумовлює актуальність дослідження в контексті формування політики фінансової безпеки розвитку сільського господарства. Нівелювання такого впливу передбачає декілька етапів, серед яких ключова роль належить раціональному перерозподілу прибутку сільського господарства між іншими галузями та сферами агропромислового комплексу України шляхом формування ефективних державних важелів. Особливо нагальною дане проблема виглядає у контексті фінансової безпеки досліджуваної галузі, за якої найбільш перспективний експортний напрямок сільськогосподарської продукції не впливає на фінансовий результат галузі, що віддзеркалюється у зниженні його фінансової безпеки.

Основними підгалузями АПК виступають такі ланки: безпосередньо сільськогосподарське виробництво (перша ланка), заготівля, зберігання, транспортування, переробка і збут

(друга ланка), виробництво сільськогосподарських машин, устаткування, мінеральних добрив, засобів інтенсифікації виробництва (третя ланка), інфраструктура АПК (четверта ланка). Умови міжгалузевого обміну в агропромисловому комплексі склалися не на користь сільськогосподарського виробництва, тобто триває процес вилучення доходу, створеного в сільському господарстві, на користь галузей економіки, що виробляють для нього матеріально-технічні ресурси, а також на користь галузей АПК, що переробляють і реалізують сільськогосподарську продукцію.

Однією з головних передумов розвитку і поширення диспаритету відносин між галузями виробництва став недостатній контроль процесу зростання цін і проведення необґрунтованої державної цінової політики на фоні інфляційних тенденцій. Крім того, серед причин диспаритету цін можна визначити такі: відсутність прозорих відносин, недостатня конкуренція між покупцями і трейдерами, недостатня робота з боку держави щодо прояву монополізму в ціноутворенні [9]; низька платоспроможність попиту з боку населення та загальне зниження цін на зовнішньому ринку, що негативно впливає на рівень закупівельних цін; відкритість вітчизняного ринку продукції аграрної галузі для іноземних інвесторів (імпортери реалізують свою продукцію за демпінговими цінами, що не можуть порівнюватися з витратами на виробництво відповідної вітчизняної продукції); наявність широкого кола посередницьких структур.

Сьогодні, за нульової державної підтримки та скупих, мінімальних можливостей державного бюджету, оптимальним варіантом вважаємо модернізацію та тимчасове збереження спеціального режиму оподаткування ПДВ для аграріїв. Для цього необхідно внести зміни до Податкового кодексу (ПКУ), обмеживши дію спеціального режиму оподаткування ПДВ виключно на виробництво сільгосппродукції тваринного та рослинного походження з первинною обробкою (сировини). А вся промислова обробка, переробка сільгосппродукції має оподатковуватися на загальних умовах. Адже до цього норми спеціального режиму поширювалися на виробництво хліба, масла, сирів, олії, цукру, філе та окороків м'яса птиці, шкіри,

навіть хутра.

Із механізму спеціального режиму ПДВ також необхідно вилучити норми, що дозволяють підприємствам проводити операції з обробки, переробки сільськогосподарської сировини на давальницьких умовах. Відповідно переглянути перелік робіт і послуг з урахуванням вищезазначених позицій.

Такі зміни до ПКУ сприятимуть детінізації економіки сільського господарства, створять рівні конкурентні умови на ринку харчових продуктів, звузять коло необґрунтовано привілейованих суб'єктів господарювання.

На термін дії спеціального режиму доцільно скасувати відшкодування сум ПДВ при експорті зернових і технічних культур. Ця норма дасть змогу збалансувати надходження до державного бюджету та зніме питання щодо компенсації втрат бюджету від збереження спеціального режиму оподаткування для аграріїв.

Міністерству фінансів, Міністерству аграрної політики спільно з асоціаціями виробників необхідно визначити коло сільськогосподарських підприємств, різних за формою організації виробництва, розміром землекористування, територіально-географічним розміщенням, для проведення постійного моніторингу фінансово-господарської діяльності цих підприємств, створення інформаційно-аналітичної бази для економічного обґрунтування змін до податкового законодавства та розробки нової моделі системи оподаткування.

Врешті-решт, Міністерство фінансів та аграрії мають перейти до аргументованої відкритої дискусії, із цифрами та розрахунками. Не можна черговий рік поспіль утримувати у заручниках державу та аграрний сектор на угоду кільком привілейованим компаніям і корумпованим чиновникам.

Вважаємо, потрібно реалізувати комплекс заходів для сприяння малому підприємництву на селі, розробити державну цільову програму підтримки сімейних селянських господарств, передбачити мікрокредитування для селян, зокрема і за рахунок міжнародної допомоги, що економічно стимулюватиме поступову легалізацію таких господарств, скоротить готівкові розрахунки та зменшить зловживання. Відновлення спеціального режиму оподаткування ПДВ для

сільськогосподарських товаровиробників надасть змогу аграріям акумулювати певні суми обігових коштів, яких на сьогоднішній день значно не вистачає.

Нівелювання загроз фінансової безпеки розвитку сільського господарства досягається шляхом регулювання цінової політики, зниження диспаритету цін та завдяки покращенню умов страхування діяльності господарюючих суб'єктів галузі. Встановлено, що погіршення фінансової безпеки розвитку сільського господарства значно залежить від стану цінової конкурентоспроможності, яка погіршилась через зовнішні та внутрішні фактори та податкової політики відносно аграрних підприємств. Головними формами впливу держави на ціноутворення продукції в умовах перевиробництва є програма фінансової інтервенції, тарифне обмеження імпорту продукції, фінансова підтримка експорту, субсидування споживання, введення квот на виробництво тощо. Регулятивними інструментами в умовах недовиробництва варто назвати товарну інтервенцію, стимулювання імпорту й обмеження експорту продукції, законодавче регулювання ціноутворення.

Література до розділу 3.5.

Лобова О.М. Ефективність страхування ризиків підприємницької діяльності в аграрному секторі / Лобова О.М. // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2014. №156. – с. 70-76

Міжнародна фінансова корпорація: річна звітність в аграрному секторі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www1.ifc.org>.

Залетов О.А. Страхование в Украине. – К.: МА "BeeZone", 2002 – 452 с.

Гудзь О.Є. Страхування агоризиків та напрями розвитку агрострахування в Україні // Економіка АПК. – № 8. – 2006. – С. 72-76.

Страхування: підручник / [В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, Р.В. Пікус, О.Ф. Філонюк, О.І.Черняк]. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.

Сидорук Б. О. Економічне обґрунтування механізму ціноутворення на сільськогосподарську продукцію з врахуванням екологічної складової / Б. О. Сидорук, А. П. Сава //

Сталий розвиток економіки. - 2013. - № 4. - С. 190-195

Лисак О. І. Державне регулювання ціноутворення в аграрному секторі України / О. І. Лисак // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - 2014. - № 2. - С. 136-139

Бондаревська К. В. Проблема цінового диспаритету та шляхи її вирішення в галузі АПК / К. В. Бондаревська // Бізнес Інформ. - 2014. - № 8. - С. 129-133.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р., ратифікація від 16.09.2014 р. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Mitra R., Poghosyan T. New Fiscal Multipliers in Ukraine // IMF, Country Report No. 15/71 – March 27, 2015. – 173 p. – Mode of access: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp1571.pdf>

Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015 р. № 5/2015 /Адміністрація Президента України. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>

Германова О. Компроміс дорівнює угоді / О. Германова
Вісник Міністерства доходів і зборів України. – № 36. – 2014.
– Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/7501>

Майже 2,6 тис. платників податків звернулися до ДФС із заявами щодо податкового компромісу / Державна фіскальна служба України. – 03.04.2015. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/mediatsentr/novini/191668.html>

Статистика зовнішнього сектору / Національний банк України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44464

Ukraine: Request for Extended Arrangement Under the Extended Fund Facility and Cancellation of Stand-By Arrangement-Staff Report; Press Release; and Statement by the Executive Director for Ukraine // IMF, Country Report No. 15/69 – March 12, 2015. – 173 p. – Mode of access: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2015/cr1569.pdf>

Коаліційна Угода, укладена учасниками коаліції депутатських фракцій Верховної Ради України VIII скликання /

Всеукраїнська асоціація фахівців оцінки. – Режим доступу: http://www.afo.com.ua/doc/Coalition_Agreement_2014.pdf

Подаков Є.С. Напрями покращення інвестиційної привабливості аграрних підприємств України / Є.С. Подаков, В.Є. Подакова // Таврійський науковий вісник: збірник наукових праць. - Вип. 89. - Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2014.-С. 279-284 (0,3).

Подаков Є.С. Теоретичні аспекти впливу податків на фінансову безпеку підприємств/ Є.С. Подаков // Таврійський науковий вісник: збірник наукових праць. - Вип. 98. - Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2017.-С. 53-60 (0,3).

Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.

Грачов О.В. / Податкова безпека як невід’ємна складова економічної безпеки підприємства. Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010 - №29. – С.86-88.

Срмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: Наук. монографія. – К.: Національна академія управління, 2010. – 232 с.

Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. Економічна безпека підприємства: Навч. посібник для студ.вищ. закл. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 256 с.

Податкова реформа 2015 [Електронний ресурс] // <http://from-ua.com/articles/337229-podatkovareforma-2015.html><http://from-a.com/articles/337229-podatкова-reforma-2015.html>

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

**НАУКОВІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ
УДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ, ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ
ТА СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ**

*За науковою редакцією доктора економічних наук,
професора В. Я. Плаксієнка*

*Відповідальний за випуск - В. Я. Плаксієнко
Комп'ютерна верстка – О. В. Лега*